

Aldrig mere fængsel

Forprojekt
Arbejdsmarkedsrelateret indsats
for unge korttidsdømte

Februar 2013

Resumé og anbefalinger

De unge korttidsdømte er naturligvis meget forskellige, men fælles for de fleste er, at de er skamfulde over at blive tiltalt og dømt, og at de typisk reagerer ved at fortrænge de problemstillinger, det medfører. Ofte har de ikke tillid til professionelle, og de inddrager ikke altid forældre, uddannelsesinstitution eller arbejdsgiver. Det vil sige, at de kan stå helt alene med problemet – og kan tit ikke se, at de har behov for at få hjælp, før det er for sent.

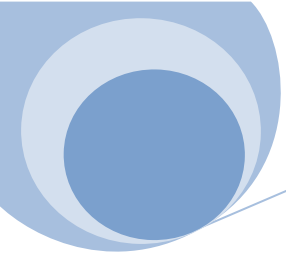
Verden går i stå for mange unge i forbindelse med sigtelsen eller tiltalen, og allerede her kan de unge miste fodfæstet på arbejdsmarkedet eller i uddannelsessystemet. Når politi og anklager møder den unges sag ved sigtelse og senere tiltale, tænkes der ikke nødvendigvis fremadrettet. Det samme gælder ved Kriminalforsorgens personundersøgelser efter tiltale.

Det er tilfældigt, om der er en voksen, der hjælper en ung. Hvis det er en voksen, der hjælper, er det ofte en voksen, som den unge i forvejen har tillid til. Det kan f.eks. være en socialrådgiver, en lærer eller vejleder på en uddannelsesinstitution. Men der er ikke en bestemt instans, der bliver gjort opmærksom på, at de unge har fået en sigtelse, tiltale eller en dom. UU ved f.eks. ikke altid, at der kan være et problem med en ung pga. af en sigtelse, tiltale eller en dom.

I 2013 er det planen, at Kriminalforsorgen i Aarhus skal foretage en personundersøgelse af alle tiltalte, der kan få en ubetinget straf inden for en strafferamme på op til 1½ år. Men der er kun tale om en undersøgelse og ikke en samtale om, hvordan den unge kan fastholdes i, eller påbegynde uddannelse eller job. Der er som hovedregel ikke kontakt mellem Kriminalforsorgen og den unge, før dommen er afsagt. Først her kommer Kriminalforsorgen igen i kontakt med den unge. Det betyder, at der mellem personundersøgelsen og domsafsigelsen vil være et tomrum for en stor del af de tiltalte unge, og de kan derfor miste fodfæstet på arbejdsmarkedet eller i uddannelsessystemet.

Det anbefales derfor at:

1. Knytte de unge til en koordinerende kontaktperson i forlængelse af sigtelsen – eller senest ved personundersøgelsen (efter tiltale). Kontaktpersonen skal sikre samtidighed og flow i indsatsen. Det kan f.eks. være en High:five medarbejder eller anden uafhængig person, som kan opnå den unges tillid. Kontaktpersonen skal fungere som bindeled til kontaktpersoner hos politi, kriminalforsorg, UU, Jobcenter, socialafdeling, uddannelsesinstitution, arbejdsgiver mv. og sikre, at der sker opfølgning mellem sigtelse/tiltale og dom, og igen mellem dom og afsøning. Kontaktpersonen skal møde den unge så tidligt som muligt og senest ved personundersøgelsen, dvs. før den unge forlader den bygning, hvor personundersøgelsen har fundet sted
2. Videreudvikle samarbejde mellem politi, Kriminalforsorgen i Aarhus, UU, Jobcenter og Socialafdeling om overlevering af og kontakt med unge, der har brug for hjælp med tilknytning til arbejde og uddannelse
3. Øge kendskab til muligheder, herunder hvem man kan henvende sig til i forskellige situationer. Der er behov for øget oplysning til unge og samarbejdspartnere
4. Der udarbejdes en job- og uddannelsesplan allerede ved sigtelse eller tiltale (Personundersøgelsen er tilbageskuende)

Indholdsfortegnelse

<i>Resumé og anbefalinger</i>	2
<i>Indledning</i>	5
Baggrunden for projektet	5
Læsevejledning	5
Datagrundlag	6
Hvordan er de unge blevet kontaktet?	6
<i>1. Hvem er de unge?</i>	7
1.1 Hvad er den sociale baggrund?.....	7
1.2 Hvilken situation er de unge i?	8
1.3 Hvad har de unge brug for - for at kunne fastholde/opnå tilknytning til uddannelse/job?	9
<i>2. Hvordan skabes der bedst kontakt til de unge?</i>	11
2.1 Den bedste kontakt skabes gennem en god personlig relation.....	11
2.2 Systembarrierer for kontakt til de unge	12
<i>3. Hvornår i forløbet skal de unge kontaktes?</i>	13
3.1 Kontakt efter tiltale.....	13
3.2 Kontakt efter afsigelse af dom.....	14
3.3 Kontakt inden afsoning	15
<i>4. Hvilke tiltag skal der sættes ind med over for de unge for at sikre, at de unge får/ikke mister tilknytning til uddannelse og job?</i>	16
4.1 Koordinering og opfølgning på indsatsen efter tiltale, før, under og efter dom	16

Indledning

Nærværende forprojekt 'Aldrig mere fængsel' har til formål at afdække behovet for en arbejdsmarkedsrelateret indsats for unge korttidsdømte.

High:five har i samarbejde med repræsentanter fra Kriminalforsorgen i frihed (KIF), Jobcenter Aarhus, UU Aarhus, Aarhus Tech, Østjyllands Politi, Kriminalforsorgen Pension Skejby og Erhverv Aarhus arbejdet hen imod at komme med anbefalinger til, hvordan en eventuel tidlig indsats bedst kan etableres. Som en del af denne afdækning har High:five tilbudt hjælp til unge, som er blevet tiltalt eller som har fået en dom, der gør, at de kan miste tilknytningen til uddannelse eller arbejdsmarked. Udover de nævnte samarbejdspartnere har DISCUS været involveret i forprojektet – særligt i den afsluttende del, udarbejdelsen af nærværende rapport.

Målgruppen

Unge i aldersgruppen 18-30 år bosiddende i Aarhus Kommune, og som er tiltalt eller dømt for en forbrydelse, der kan give op til 4 måneders fængsel. Disse unge defineres i dette forprojekt som korttidsdømte.

Baggrunden for projektet

High:five har gennem flere år erfaret, at en større gruppe af unge korttidsdømte mister deres tilknytning til job og uddannelse, hvis de afsoner i et fængsel i stedet for eventuelt at afsoner i fodlænke¹.

I 2011 fik 123 unge i aldersgruppen 18-29 år, bosiddende i Aarhus Kommune, en ubetinget dom på 4 måneder eller derunder². Når de unge afsoner en dom på under 4 måneder, er fængslet ikke forpligtet til at lave en handleplan³, hvilket kan medføre risiko for marginalisering i overgangen fra afsoning til udslusning.

Ud fra en formodning om, at tendensen til, at unge korttidsdømte dropper uddannelse eller job vil blive reduceret, såfremt de unge får hjælp til enten at fastholde eller finde uddannelse/job, har High:five interviewet en række samarbejdspartnere samt en række unge. Formålet har været at få belyst, hvor der mest effektivt kan sættes ind.

Læsevejledning

Forprojektet har arbejdet med følgende 4 fokuspunkter, som denne afrapportering er bygget op efter:

1. Hvem er de unge? Hvad har de unge brug for - for at fastholde/opnå tilknytning til uddannelse/job?
2. Hvordan skabes der bedst kontakt til de unge?
3. Hvornår i forløbet skal de unge kontaktes?
4. Hvilke tiltag skal der sættes ind med over for de unge for at sikre, at de unge får/ikke mister tilknytning til uddannelse og job?

¹ Har man fået en fængselsstraf på indtil 5 måneder (samt opfylder visse andre kriterier, bl.a. skal man være i arbejde eller under uddannelse), kan man søge om at få lov til at afsoner i fodlænke

² Danmarks Statistik, Statistikbanken: Ubetingede frihedsstraffe efter område, køn, alder, overtrædelsens art, afgørelsestype og stråflængde

³ <http://www.kriminalforsorgen.dk/Handleplaner>: "Handleplanen skal ses som et centralt redskab i arbejdet med at planlægge en koordineret og systematisk indsats såvel under afsoningen/tilsynsperioden som for tiden efter denne"

I bilag 1 ses en oversigt over, hvem High:five har kontaktet for at komme i kontakt med de unge, hvilke metoder der er taget i anvendelse - og hvad der er kommet ud af kontakten. Derudover har vi forsøgt at afdække postgangen for fængslede/ varetægtsfængslede, idet vi har erfaret, at kommunen ikke altid er klar over, at en person er fængslet/ varetægtsfængslet.

I bilag 2 ses en oversigt over de unge, som High:five har været i kontakt med, herunder de 'to eksemplari- ske forløb', som High:five ifølge projektbeskrivelsen skulle gennemføre.

I bilag 3 ses en matrix over de forskellige instanser, den unge kan komme i kontakt med i tiden fra anhol- delse til afsoning.

Datagrundlag

Datagrundlaget består af

- 10 interviews med unge⁴, hvoraf 2 har været igennem et eksemplarisk forløb⁵.
- Interviews, løbende møder og samarbejde med styregruppen samt UU-Aarhus, Ungeind- satsen, Aarhus Produktionsskole og medarbejdere ved to forskellige beneficerede advoka- ter
- Løbende møder i styregruppen, hvor de 4 fokuspunkter er blevet drøftet/afdækket.

Hvordan er de unge blevet kontaktet?

I forsøget på at komme i dialog med disse unge har vi kontaktet alle de steder, vi mener, de færdes. Vi har kontaktet politi, kriminalforsorg, skoler, jobcenter, arrester, fængsler, beneficerede advokater, ungeindsat- sen, caféer m.v. (se bilag 1).

Vi har forsøgt at få fat på unge, der er sigtet, tiltalte eller dømt. Det har vist sig overordentlig svært at få kontakt til de unge, idet der er tavshedspligt i alle de systemer, der er i berøring med målgruppen. Ved sig- telse og tiltale er der ingen bestemte instanser, der arbejder procesorienteret med de unge; det handler oftest kun om forbrydelsen og ikke om, hvordan de unge fremadrettet kan bevare tilknytning til uddannel- se eller arbejdsmarked.

Vi valgte derfor at få trykt postkort, som samarbejdspartnere kunne uddele til de unge, så de de havde mu- lighed for at kontakte os, såfremt de ønskede at deltage i projektet. Vi har således været afhængige af, at de unge selv har rettet henvendelse på baggrund af de udleverede postkort. *Det har ingen unge gjort!* De gennemførte interviews er alle kommet i stand ved, at de unge har haft en relation til en person, de havde tillid til (f.eks. en lærer), og som kunne spørge den unge, om han måtte udlevere den unges telefon- nummer til os, så vi kunne kontakte vedkommende.

⁴ Det har ikke været muligt at holde sig snævert inden for målgruppen. 2 af de unge var på interviewtidspunktet bolig- løse, men har tidligere haft bopæl i Aarhus. De fandt efterfølgende bopæl i hhv. Randers og Skanderborg. Derudover har vi interviewet 3 unge, som alle har fået længere domme end 4 måneder (hhv. 6, 8 og 10 mdr.). Da disse tre domme er længere end 5 mdr., har de unge på forhånd været afskåret fra at afsone i fodlænke, men da dommene har haft betydning for deres job og/eller uddannelse, har vi valgt at interviewe disse unge alligevel.

⁵ Pilotforsøg, hvor der i samarbejde med den unge gøres en indsats for at fastholde/opnå tilknytning til job/uddannelse.

1. Hvem er de unge?

Dette afsnit beskriver, hvem de korttidsdømte unge er, og hvad de har brug for - for at fastholde/opnå tilknytning til uddannelse/job. Afsnittet er udarbejdet på baggrund af interview med 10 unge og med de samarbejdspartnere, der på den ene eller anden måde har kontakt til målgruppen.

Målgruppen er over 18 år og er derfor myndige. Forældrene får således ikke længere automatisk oplyst, hvis deres barn er blevet sigtet eller dømt for en lovovertrædelse. Det er således helt op til den unge selv, om han ønsker at delagtiggøre andre i sin situation.

For de fleste unge gælder det, at de er skamfulde eller prøver at fortrænge, at de skal dømmes eller skal i fængsel. Det er ikke sikkert, at de unge er bevidste om, at de har et problem og har brug for hjælp. Hvis man spørger dem direkte, kan svaret være, at de ikke synes, de har brug for hjælp – de udskyder i stedet problemet.

Nogle af de unge overvejer allerede ved sigtelse eller tiltale at droppe ud af job eller uddannelse. Der er også eksempler på unge, der fra den ene dag til anden dropper ud af job eller uddannelse for at kunne afsone, uden at have fortalt arbejdsgiver eller uddannelsesinstitution, at de skal afsone.

I det følgende beskrives de unges sociale baggrund, hvilken situation de er i og hvad de har brug for - for at kunne fastholde/opnå tilknytning til uddannelse/job?

1.1 Hvad er den sociale baggrund?

Interview med unge og samarbejdspartnere viser, at målgruppen overvejende består af unge, der har haft en svær opvækst, og som er vokset op uden en fornøden voksenopbakning. Samarbejdspartnerne oplever, at de unge kommer fra alle mulige samfundslag, dog med en overvægt af unge, der på et tidligt tidspunkt har fået massive problemer, dårlige opvækstvilkår, dårlig skolegang, ingen tilknytning til arbejdsmarkedet osv. Dette billede gælder også de 10 interviewede unge.

På baggrund af interviewene har vi identificeret tre kategorier af unge, som en eventuel indsats skal afpasses til:

1. Unge med (potentielt) forældreopbakning

2 ud af de 10 interviewede fortæller, at de har en god og stabil familie, som har været i stand til at støtte dem i forbindelse med tiltale og dom. Men der er også eksempler på unge i denne gruppe, der ikke har turdet fortælle familien, at de er tiltalte, eller at de har fået en dom.

2. Unge uden forældreopbakning eller skilsmisseforældre

Der er unge, som umiddelbart virker velfungerende, og som har familie, der på papiret også virker velfungerende, men hvor forældrene har været fraværende eller er i konflikt i forbindelse med skilsmisser. For nogle unge opleves det som årsagen til kriminaliteten. Manglende tillid og nærvær gør det vanskeligt for denne gruppe at hente hjælp hos familien.

3. Socialt belastede unge, hvor der har været problemer i familien igennem det meste af deres opvækst

Mange af de unge kommer fra en baggrund med årelang mistrivsel, som det er svært at komme videre fra. Ofte har de problemer med stoffer, en del af de unge har en diagnose, og mange er ikke gearet til at tage

en ungdomsuddannelse. Der kan have været vold i hjemmet, forældrene kan have et stof- eller alkoholmisbrug, lide af psykisk sygdom, have dårlig økonomi og har ofte ikke været på arbejdsmarkedet i en lang periode. Disse unge er derfor afhængige af hjælp fra professionelle.

1.2 Hvilken situation er de unge i?

For de fleste af de unge gælder, at

- de er skamfulde og modløse - eller fortrænger helt, at der er et problem
- verden går i stå – de er i en slags vakuum inden dommen og igen inden afsoning
- forældrene er ofte ude af billedet (fordi de ikke er vidende om den unges situation)
- uddannelsesinstitution og arbejdsgiver er ofte også uvidende
- når de unge får dom, er det stadig ikke sikkert, at de fortæller det til nogen
- de unge ved ikke, hvordan de skal håndtere den plettede straffeattest, og de tror, at de er udelukket fra arbejdsmarkedet
- nogle har misbrugsproblemer, økonomiske problemer og/eller boligproblemer, som overskygger problemet med at blive tiltalt og få en dom.

— *Det er vildt hårdt at gå og vente på en dom. Jeg var 16 år, da jeg blev taget, og nu er jeg 19 år og har først fået dom nu. Man tænker på, om det kan betale sig at gå i gang med en uddannelse, for hvis man nu skal i fængsel midt i det hele. Heldigvis blev dommen gjort betinget, fordi de havde været så længe om at dømme mig.*

— *Jeg tror ikke, at jeg havde fortalt skolen, at jeg var varetægtsfængslet, hvis omstændighederne havde været anderledes. Men jeg tror, at hvis jeg kunne vælge at komme i fodlænke, så ville jeg fortælle skolen det. Jeg har heller ikke fortalt alle mine klassekammerater, at jeg skal i retten, men fordi folk altid snakker, ved de fleste det alligevel. Jeg synes ikke, at det kommer alle ved – også fordi det jo ikke er noget, man er stolt af.*

De unge tror, at en plettet straffeattest udelukker dem fra arbejdsmarkedet

En udfordring, som de unge står over for efter en dom, er en plettet straffeattest. 8 ud af de 10 interviewede mener, at det har betydning for deres fremtidige jobsituation. Både hvad angår muligheder for ansættelse, og for hvilken slags job de vil søge. De er meget bevidste om, at de med en plettet straffeattest pr. automatik er udelukket fra visse virksomheder og brancher. En ung udtaler:

— *Jeg er meget inaktiv, hvad angår jobsøgning, da jeg på forhånd kender svaret pga. min straffeattest.*

Mange samarbejdspartnerne kan godt forstå de unge - de hører også alt for ofte, at de unge bedømmes alene ud fra straffeattesten. En samarbejdspartner udtaler:

— *Det er holdningsændringer hos firmaer og især offentlige myndigheder, der skal til - at de godt vil tage de unge, selv om de har en plettet straffeattest. Ansøger skal vurderes ud fra sine kvalifikationer og ikke ud fra sin straffeattest.*

1.3 Hvad har de unge brug for - for at kunne fastholde/opnå tilknytning til uddannelse/job?

Direkte adspurgt svarer de unge, at de ikke umiddelbart mener at have behov for hjælp, hverken før eller efter dommen. Dog fortæller de unge, der *har* fået hjælp, at hjælpen har haft en stor betydning for deres videre forløb.

De unge har brug for en god relation, de kan have brug for at få en udtalelse til retten, de kan have brug for hjælp til at fastholde job og uddannelse eller hjælp til at søge job eller uddannelse. Dette beskrives i det følgende:

En god relation er afgørende for, at den unge kan tage imod hjælp

For at være i stand til at kunne modtage hjælp, har de unge først og fremmest brug for en person, de har en god relation til, og som de har tillid til. Personen skal kunne sætte ord på problemet og skal kunne sætte sig ind i den unges situation.

Hvis de ikke føler sig helt trygge ved personen, spørger de ikke om hjælp og vælger hellere selv at klare situationen, så godt som de nu kan. Derfor har mange unge også svært ved at henvende sig til kommunale instanser, først og fremmest fordi de ikke ved, hvor de skal henvende sig, men også fordi de ikke føler, at de 'kender' den person, de sidder overfor.

— Jeg tror ikke på systemet alligevel. De ved jo ikke engang selv, hvem man skal tale med for at få hjælp. Man bliver kastet rundt til forskellige personer, man aldrig har mødt før, så man gider ikke rigtigt fortælle dem noget. Så er det lettere bare at klare det hele selv. Jeg har haft tusind forskellige socialrådgivere.

Samarbejdspartnerne oplever, at de fleste unge i forbindelse med tiltale og/eller dom bliver handlingslammede. Samarbejdspartnerne er enige med de unge i, at relationen er utrolig vigtig, hvis de unge skal betroe sig til nogen. En samarbejdspartner udtaler:

— Når først relationen er der, så kommer de selv og fortæller, hvis de er blevet sigtet eller skal have dom. Det er langt sværere, hvis vi ikke kender dem, så skal vi forsøge at fiske det ud af dem.

Det er samarbejdspartnerne opfattelse, at de fleste unge faktisk gerne vil have hjælp. Ofte ved de ikke, hvor de skal spørge om hjælp, eller hvori hjælpen kan bestå.

Udtalelse til retten

Et par af de unge fortæller, at en lærer på skolen har lavet en rigtig god udtalelse til retten, hvori de unges gode skoleforløb beskrives. De unge mener, at retten har lagt vægt på udtalelsen fra skolen, og at de derved fik en mildere dom, end de ellers ville have fået, og det har igen medvirket til, at de har kunnet fortsætte deres uddannelsesforløb.

Hjælp til at fastholde job og uddannelse

De unge har brug for at vide, at hvis de bliver i deres uddannelsesforløb eller i arbejde, mens de venter på dom, kan det få betydning for strafudmålingen. De unge tror fejlagtigt, at de ligeså godt kan droppe uddannelse/job, fordi de nu kommer i fængsel, men flere af samarbejdspartnerne gør opmærksom på, at det kan

have en positiv betydning for dommens udfald, hvis den unge er i arbejde eller under uddannelse. En samarbejdspartner, der har lavet en udtalelse til retten vedrørende en ung, udtaler:

— Der blev i dommen lagt vægt på, at han (den unge) var inde i en god udvikling og i gang med en uddannelse. Dommen blev således gjort betinget.

De unge har brug for hjælp og støtte til at fortsætte i job/uddannelse. Dette kan ske ved, at en person de har tillid til, kan hjælpe dem med at kontakte skole eller arbejdsgiver, så de ad denne vej får spurgt om hjælp, inden de dropper ud af arbejde eller uddannelse.

Hjælp til at søge job og uddannelse

Det er endvidere vigtigt at få fat i de unge igen, så snart de har fået dom, idet mange unge fejlagtigt tror, at hvis de på tidspunktet for dom ikke er i job eller uddannelse, så kan de ikke afsone i fodlænke. Dette kan være en medvirkende årsag til, at cirka 30 % af de unge, som kriminalforsorgen kontakter med henblik på tilbud om fodlænkeafsoning, ikke vender tilbage⁶.

De unge, der på domstidspunktet ikke er i arbejde eller under uddannelse, har brug for hjælp til at søge job eller uddannelse som en vej ud af kriminalitet. En ung udtaler:

— Jeg gider ikke blive sendt ud i et eller andet aktiveringsprojekt, hvor jeg kun kan være i 3 måneder, og hvor jeg ikke kan leve af den løn, jeg får. Jeg vil gerne have et rigtigt arbejde. Hvis jeg kan tjene en ordentlig løn, så er jeg færdig med at lave kriminalitet.

Samarbejdspartnerne oplever, at det har stor betydning for unges kriminelle løbebane, hvorvidt de er i arbejde eller under uddannelse. De unge skal have noget, de gider stå op til om morgenen, og som giver mening for dem. Derfor er det vigtigt, at de unge får hjælp og støtte til enten at fastholde eller finde job/uddannelse, som de kan se et fremtidsperspektiv i – for som en samarbejdspartner udtaler:

— Der skal være en gulerod, der er bedre end kriminalitet.

⁶ Tal er oplyst af Kriminalforsorgen i Aarhus

2. Hvordan skabes der bedst kontakt til de unge?

De unge henvender sig ikke af sig selv, heller ikke selv om de får et telefonnummer, de kan ringe til. De 10 gennemførte interviews er alle kommet i stand ved, at de unge har haft en relation til en person, som de havde tillid til, og som kunne fortælle dem om projektet. De unge gav herefter lov til, at vi fik deres telefonnummer, så vi kunne kontakte dem.

I det følgende gives først nogle eksempler på, hvad der virker i kontakten, og dernæst oplystes nogle systembarrierer, som der kan arbejdes med, hvis man vil have fat i flere korttidsdømte. I afsnit 3 og 4 gives anbefalinger til, hvordan der arbejdes med denne målgruppe i fremtiden.

2.1 Den bedste kontakt skabes gennem en god personlig relation

Der skabes bedst kontakt til de unge igennem en personlig relation, f.eks. igennem

- forældrene
- en lære eller vejleder
- en arbejdsgiver eller mentor
- en socialrådgiver i kommunen eller hos Kriminalforsorgen i frihed
- High:five
- andre voksne i den unges nærmiljø

En del af de unge har haft kontakt til mange forskellige mennesker i de forskellige systemer, og de har en grundlæggende mistillid til det, de kalder systemet, som de finder uigennemsigtigt og alt for bureaukratisk. Eksempler på gode kontakter (hvad virker?):

- Unge på Aarhus Tech, Hasselager fortæller om, at de har fået hjælp til at lave en udtalelse til retten i forbindelse med en dom, hvilket har resulteret i, at de enten har fået udsat retsmødet til efter færdiggørelse af f.eks. skolepraktik, eller at dommen er blevet gjort betinget pga. den unges gode udvikling.
- En ung fortæller, at han har fået meget hjælp af en case-manager i Ungeindsatsen. Pga. en svær ADHD har han bl.a. svært ved at passe et arbejde eller en uddannelse, at sidde stille i længere tid eller overholde aftaler. Medarbejderen i Ungeindsatsen har hjulpet den unge med at få struktur på sin tilværelse, og hun har hjulpet ham med at kontakte en uddannelsesinstitution, som har indvilget i, at han går i skole på nogle vilkår, som passer til ham og, som han kan overholde
- En anden ung fortæller, at han har fået et rigtig godt forhold til sin "nye" socialrådgiver i socialafdelingen. Han fortæller, at han har haft en del socialrådgivere, som ikke har lyttet til ham. Han forsøgte at fortælle dem, at han havde det psykisk dårligt og var ude i et misbrug, men det overhørte de. Den sidste socialrådgiver har taget ham alvorlig, og den unge har fået lov til at "være i fred", imens han var i misbrugsbehandling. Nu er han stoffri og den nye socialrådgiver har bevilget ham et kørekort, hvilket igen har resulteret i, at han har fået tilbudt en læreplads.

2.2 Systembarrierer for kontakt til de unge

Udover de unges egne barrierer i forbindelse med dom (skamfuldhed, plettet straffeattest, manglende voksenopbakning, misbrug osv.), har projektet identificeret en række systembarrierer, der kan arbejdes med, hvis man vil have fat i denne målgruppe:

- Korttidsdømte er ikke nogens målgruppe og er ofte "usynlige"
- Datalovgivning (tavshedspligt)
- Unge med kompetencegivende uddannelse og unge over 25 år kontaktes ikke af UU
- Ventetider (domstol, afsoning, behandlingssteder)

Korttidsdømte er ikke nogens målgruppe og ofte "usynlige"

Der er som udgangspunkt ingen til at tage hånd om en ung, blot fordi han får en kort dom. På mange skoler er lærerne ikke vidende om, at de kan have elever gående, som står over for en dom. I forbindelse med nærværende projekt og uddeling af postkort, har vi ofte hørt sætningen "Vi har ikke nogen af disse unge her". De erkender dog på skolerne, at de ind imellem har elever, der pludselig har afbrudt uddannelsen, uden at skolen er klar over, hvorfor eleven er ophørt.

Tavshedspligt

Pga. tavshedspligt systemerne imellem, er det ofte tilfældigt, hvem der får at vide, at en ung har fået en dom eller har været i fængsel, og derfor er det også tilfældigt, om den unge får hjælp. Her nogle eksempler:

- UU kan ikke automatisk se, at den unge er under tiltale eller dømt, og kan derfor ikke reagere, hvis den unge er frafaldstruet, eller ikke er i job eller uddannelse. Det eneste UU kan se i sit system er om den unge er i job eller uddannelse. UU får en meddelelse af uddannelsesinstitutionen, hvis den unge er frafaldstruet, men kan kun få besked om tiltalen/dommen, hvis den unge giver samtykke.
- Arresten må kun give besked til kommunen, hvis den unge tilkendegiver, at han f.eks. er på kontanthjælp⁷. Kommunen får ofte først kendskab til den unges situation, når den unge er droppet ud af arbejde/uddannelse og kommer for at søge kontanthjælp.
- Politiet er ofte de første, der får fat i de unge, når de har lavet noget kriminelt, men såfremt den unge er over 18 år, må politiet ikke kontakte de unges forældre. Det er derfor ikke sikkert, at forældrene opdager, at den unge kan være på vej ud i en kriminel løbebane.

Unge med ungdomsuddannelse og unge over 25 år bliver ikke kontaktet af UU

UU har kun pligt til at kontakte unge (mellem 18 og til og med 24 år) uden en kompetencegivende uddannelse. Er man over 25 år, eller har man i forvejen en kompetencegivende uddannelse, vil man ikke blive kontaktet af UU. Der er derfor ingen, der har pligt til at tage kontakt til disse unge, selvom de måske ikke er beskæftiget med arbejde eller uddannelse.

Ventetider

Det er en stor barriere for de unge, hvis de skal vente lang tid på at få dom - eller hvis de skal i misbrugsbehandling eller eventuel i psykiatrisk behandling som et led i dommen. En ung fortæller, at han ventede i 1½ år på at komme til psykiater.

Som nævnt ovenfor går de unge ofte i stå, imens de venter på dom og evt. senere afsoning. Derudover har det stor betydning for deres evne og ikke mindst motivation til at passe et job eller en uddannelse, hvis de har et misbrug eller en ubehandlet diagnose.

⁷ High:five har et eksempel på, at en ung, der var varetægtsfængslet, ikke havde oplyst, at han var på kontanthjælp, og derfor fik udbetalt kontanthjælp under hele sin varetægtsfængsling. Den unge kunne ikke betale kontanthjælpen tilbage pga. gæld.

3. Hvornår i forløbet skal de unge kontaktes?

Det er svært at sige præcist, hvornår i forløbet de unge skal kontaktes, idet det afhænger af, hvilken situation den unge er i, og hvilken hjælp de har brug for. I det følgende beskrives forskellige muligheder - ved tiltale, ved dom og ved afsoning.

Fra anholdelse til afsoning – hvem er de unge som minimum i kontakt med?

I det følgende beskrives, hvem de unge som minimum er i kontakt med, som det er i dag:

- Den unge anholdes af politi og modtager en sigtelse i et strafbart forhold. Såfremt sigtelsen ikke medfører varetægtsfængsling, løslades den unge til gaden med henblik på udfærdigelse af anklageskrift og efterfølgende retssag. Allerede her trækker mange unge sig fra job/uddannelse i en forventning om, at de "lige om lidt" alligevel mister kontakten til arbejdssted eller skole.
- Politiet færdiggør sagen, afhører vidner og forurettede.
- Politiet underretter ikke forældre, skole/job eller kommune.
- Anklagemyndigheden modtager sagen fra politiet og klargør sagen til dom, fremsender sagen til domstolen, hvorefter der fastlægges et tidspunkt for retsbehandling. Anklageren indkalder vidner og forurettede til retsagen.
- Anklagemyndigheden underretter ikke forældre, skole/job eller kommune.
- Anklageren begærer måske en personundersøgelse hos Kriminalforsorgen.
- Kriminalforsorgen underretter ikke forældre, skole/job eller kommune.
- Retten beskikker en forsvarer, der får fremsendt sagen. Forsvareren drøfter sagen med sin klient.
- Forsvareren underretter ikke forældre, skole/job eller kommune.
- Der afholdes retsmøde med deltagelse af anklager, forsvarer og indkaldte vidner/forurettet.
- Domstolen dømmer i sagen.
- Domstolen underretter ikke forældre, skole/job eller kommune.
- Den unge løslades til senere afsoning.
- Kriminalforsorgen fremsender vejledning til den unge.
- Kriminalforsorgen indkalder den unge til afsoning.
- Afsoningen påbegyndes.

Bilag 3 er en matrix over, hvem de unge kan komme i kontakt med fra anholdelse til afsoning.

3.1 Kontakt efter tiltale

Der kan argumenteres for, at man tager fat i de unge allerede ved sigtelsen eller senest efter tiltalen. Omvendt kan man argumentere for, at den unge er uskyldig, indtil han er dømt. Som tidligere beskrevet går verdenen i stå for mange unge, når de bliver tiltalt, og der kan derfor være et behov for at hjælpe dem med at fastholde uddannelse eller job.

Fra en ung bliver sigtet, til han kommer i retten, er han som minimum i kontakt med politi og en forsvarsadvokat, og såfremt der skal udarbejdes en personundersøgelse, er han også i kontakt med Kriminalforsorgen. Kriminalforsorgen oplyser, at de fra 2013 skal lave personundersøgelser på alle, der kan risikere en fængselsstraf på op til 1½ år (Dog er undtaget professionelt/banderelateret kriminalitet).

Ifølge Kriminalforsorgen er den unge på dette tidspunkt meget optaget af/bekymret for, hvor lang en dom han risikerer at få. Når Kriminalforsorgens medarbejder forklarer den unge, at det har en ikke uvæsentlig betydning for dommens udfald, at han er i gang med arbejde eller uddannelse, er den unge som oftest me-

get lydhør herfor. Derfor giver det god mening, at man allerede ved tiltale støtter den unge i at fastholde - eller finde - job eller uddannelse.

Anbefalinger til kontakt efter tiltale

Der skal allerede ved sigtelse eller senest ved tiltale etableres kontakt mellem den unge og en medarbejder, som kan fortælle den unge om de forskellige muligheder, den unge har i forbindelse med arbejde eller uddannelse. Dette kan f.eks. ske ved den personundersøgelse, som Kriminalforsorgen skal foretage, efter den unge er blevet tiltalt. Men ifølge ovenstående regler vil man langt fra få kontakt med alle unge via Kriminalforsorgen.

Det er vigtigt at få beroliget den unge på dette tidspunkt, så den unge ikke "går i sort" og afbryder en eventuel uddannelse eller et job. Det foreslås, at en koordinerende kontaktperson sammen med den unge lægger en plan for, hvad der skal ske frem til domsafsigelsen. Det skal i denne forbindelse sikres, at den unge henvises til de rette kontakter, som kan være behjælpelig med at sikre fastholdelse i job og uddannelse. Følgende kontaktpersoner kan være relevante i det videre forløb:

- A. Politi - såfremt der er spørgsmål omkring sigtelse/tiltale eller andet
- B. Forsvarsadvokat - evt. omkring en forventelig domslængde og muligheder for afsoning (fodlænke eller samfundstjeneste)
- C. UU vejleder eller vejleder på uddannelsesinstitution – hvis den unge skal have hjælp til at finde uddannelse eller støtte i forbindelse med igangværende uddannelse
- D. Jobkonsulent – hvis den unge skal have hjælp til at finde et job
- E. Socialrådgiver (hvis der er usikkerhed om bolig, økonomi mv.)
- F. High:five – som kan fungere som uafhængig og koordinerende kontaktperson mellem myndigheder, uddannelsesinstitutioner og virksomheder.

Nogle af ovenstående personer kan evt. bidrage med en udtalelse til retten, som kan medvirke til, at der afsiges en dom, der kan forenes med fastholdelse i job og uddannelse.

Da den unge endnu ikke er dømt, kan det være for tidligt at tage kontakt til skole eller arbejdsplads. Der er stadig en chance for, at den unge idømmes samfundstjeneste, som udføres, når den unge har fået fri fra arbejde/skole. Det er derfor ikke sikkert, at det er nødvendigt, at arbejdsplads eller skole informeres om den unges dom.

3.2 Kontakt efter afsigelse af dom

Alt afhængig af hvilken dom den unge har fået, og med mindre han frifindes, vil han efterfølgende blive kontaktet af enten Kriminalforsorgen (igen), eller han vil blive indkaldt til afsoning i et fængsel. Uanset om den unge skal i fængsel, eller om han evt. skal afsone i fodlænke, er det vigtigt, at der gøres en indsats for at den unge, så vidt muligt, kan fortsætte sin uddannelse eller bibeholde sit job.

Det er på dette tidspunkt – når dommen er en realitet – at den unge for alvor kan risikere at miste fodfæstet, og her er det utrolig vigtigt, at den unge har en person, han har tillid til og kan henvende sig til.

Anbefaling til kontakt efter afsigelse af dom

Såfremt den unge *har* fået lavet en personundersøgelse – hvilket fremover vil være tilfældet for stort set alle – kan det anbefales, at den unge kontaktes af den koordinerende kontaktperson. Da dommens omfang nu er kendt (og såfremt den unge ikke er idømt samfundstjeneste), kan medarbejderen sammen med den

unge tage kontakt til skole, arbejdsplads, kommune, evt. fængsel m.fl., så den unge støttes og fastholdes i job/uddannelse eller hjælpes med at finde job eller starte i en uddannelse.

3.3 Kontakt inden afsoning

Såfremt den unge har fået en ubetinget straf på op til 5 måneder⁸, vil politiet kontakte Direktoratet for Kriminalforsorgen i København, som undersøger, om dommen falder ind under reglerne for fodlænke (hvilket de fleste af den varighed gør). Hvis betingelser for fodlænkeafsoning er opfyldt, vil den dømte få et brev med en ansøgning fra Direktoratet for kriminalforsorgen, hvori han kan søge om at komme til at afsone i fodlænke. Denne ansøgning returnerer den dømte til Direktoratet i København. Såfremt den dømte ønsker fodlænkeafsoning, meddeler Direktoratet i København det til Kriminalforsorgen i Aarhus, som så skal vurdere, om han er egnet til at afsone i hjemmet.

Dette er en meget omstændig procedure. Kriminalforsorgen har erfaret, at omkring 30 % aldrig vender tilbage på den skriftlige henvendelse, og de (ligesom High:five) har en formodning om, at det er fordi, de unge selv skal tage initiativet til kontakt. Det er den samme erfaring, vi nu har gjort i projektet.

Såfremt den unge har fået en ubetinget straf på op til 5 måneder, er det vigtigt, at han ikke afbryder job eller uddannelse, da det bl.a. er et krav for at kunne afsone i fodlænke, at man enten er i job eller under uddannelse **på afsoningstidspunktet**. Kriminalforsorgen oplyser, at en del unge fejlagtigt tror, at hvis de ikke er i arbejde eller under uddannelse **på domstidspunktet**, så kan man ikke få lov at afsone i fodlænke. Dette er ikke korrekt, og derfor er det vigtigt, at de unge, såfremt de ikke er i beskæftigelse, bliver hjulpet i gang med enten et job eller en uddannelse.

Såfremt den unge skal afsone i et fængsel, er det stadig vigtigt, at der gøres en indsats for, at den unge enten kan fortsætte sin uddannelse i fængslet, eller så vidt det er muligt, at det undersøges inden afsoning, hvorvidt den unge kan få frigang til at passe skole/job. Ofte er de unge ikke klar over mulighederne i forbindelse med afsoning, og derfor kan der være en frygt for, at mange unge dropper uddannelse eller job, fordi de ikke tror dette er foreneligt med afsoning.

Der bør derfor være kontakt med den unge umiddelbart efter dom, og frem til endelig afsoning er afklaret.

Anbefaling til kontakt inden afsoning

Når en ung bliver idømt en straf, der kan konverteres til en fodlænkeafsoning, anbefales det, at Kriminalforsorgen i Aarhus (og gerne den samme som personundersøgeren) eller en uafhængig koordinerende kontaktperson, herefter forestår kontakten med den dømte. Det vil betyde en hurtigere sagsgang og en større tryghed for den dømte.

Det anbefales ligeledes, at Kriminalforsorgen i Aarhus eller en koordinerende kontaktperson kan tage direkte kontakt til jobcenter, UU eller High:five, hvis der er behov for at få hjælp til at komme i job eller uddannelse under afsoningen i fodlænke. Det samme gælder i forhold til Socialafdelingen, hvis der er en boligproblematik eller andet, der skal løses.

⁸ Pr. 1. juli 2013 kan man ansøge om at afsone i fodlænke ved domme på op til 6 måneder

4. Hvilke tiltag skal der sættes ind med over for de unge for at sikre, at de unge får/ikke mister tilknytning til uddannelse og job?

De unge skal først og fremmest motiveres til at fastholde eller opnå tilknytning til uddannelse eller et arbejde.

Når en ung bliver tiltalt, vurderer politiet, om der skal laves en personundersøgelse, og i bekræftende fald kontakter politiet Kriminalforsorgen og beder dem forestå undersøgelsen. Personundersøgelsen foretages med henblik på at afdække tiltaltes forhold fra fødsel og frem til dato for undersøgelsen, og der er således ingen fremadrettet proces i forbindelse med personundersøgelsen. Når personundersøgelsen er færdiglavet, har kriminalforsorgen ikke kontakt med tiltalte igen, før han har været i retten og fået dom.

Det er vigtigt, at et nyt tiltag retter sig mod gabet mellem sigtelse og dom - og igen mellem dom og afsoning, og at et nyt tiltag også inkluderer en fremadrettet planlægning.

4.1 Koordinering og opfølgning på indsatsen efter tiltale, før, under og efter dom

Det anbefales, at indsatsen bliver koordineret, så der bliver fulgt op på sigtelsen eller senest på personundersøgelsen efter en tiltale. Det kan ske ved

- at udpege en koordinerende kontaktperson, som kan samle trådene for den dømte og inddrage relevante samarbejdspartnere. Denne kontaktperson kan evt. være en uafhængig High:five medarbejder, som møder den unge i forlængelse af personundersøgelsen.
- at etablere samarbejde mellem politi, Kriminalforsorg i Aarhus og UU, jobcenter, socialafdeling og uddannelsesinstitutioner, hvor der udnævnes faste kontaktpersoner hvert sted
- at anvende job- og uddannelsesplanen som procesredskab allerede ved sigtelse eller senest ved tiltale
- at udvide målgruppen for involvering af UU, så den også indbefatter unge mellem 25-30 år.

Mere konkret betyder det følgende ved sigtelse, tiltale, ved afsigelse af dom og inden afsoning:

Tiltag ved sigtelse

- Når den unge anholdes i forbindelse med et strafbart forhold, ved både den unge og politiet, hvad dette indebærer, og den unge handler måske allerede negativt fra dette tidspunkt. Der kan gå måneder, før anklageren modtager sagen og rejser tiltale. Derfor kan politiets ledelse med fordel aktivere støtteordning allerede ved sigtelsen.
- For at sikre tidlig aktivering af støtte til de unge anbefales det, at politiets ledelse eller politiets anklager allerede ved sigtelsen retter henvendelse til en uafhængig, koordinerende enhed, som kan kontakte sigtede for at afdække, hvilke muligheder der er for at fastholde eller få tilknytning til uddannelse eller job.

Tiltag ved tiltale

- For at sikre så tidlig indsats som mulig anbefales det, at politiets ledelse/anklageren kontakter en uafhængig kontaktperson på det tidspunkt, hvor der rejses tiltale mod den unge.
- For at sikre, at de unge ikke "tabes" ved tiltale, kan det anbefales, at den unge senest i forbindelse med/i forlængelse af personundersøgelse tilbydes en samtale med henblik på at afdække den unges fremtidige situation:
 - Berolige den unge, så den unge ikke afbryder job eller uddannelse

- Få afklaret, hvorvidt den unge har voksenopbakning fra forældre, en lærer, en mentor, en støtte/kontaktperson eller andre, der kan støtte den unge i det daglige
- Orienter den unge om de forskellige muligheder i forbindelse med de forskellige straffe
- Sørg for, at der etableres kontakt til de personer, der evt. kan hjælpe den unge (jobcenter, UU, socialafdeling, High:five, misbrugsbehandling mv.)
- Sørg for evt. udtalelse til retten

Tiltag ved dom

- Når længden på straffen kendes, tages kontakt til den unge med henblik på at udrede det videre forløb:
 - Få afklaret, om den unge kan/vil afsone i fodlænke og i bekræftende fald, om den unge ønsker hjælp til at kontakte skole/arbejdsgiver
 - Få afklaret, hvorvidt den unge har en egnet bopæl til fodlænkeafsoning. Hvis dette ikke er tilfældet, etablerer medarbejderen kontakt til kommune og/eller boligforening
 - Få afklaret den unges økonomiske situation
 - Få afklaret den unges eventuelle misbrug
 - Såfremt den unge er uden arbejde/uddannelse, etablerer medarbejderen kontakt til jobcenter, UU, uddannelsesinstitution, High:five eller direkte til en virksomhed
 - Sørg for, at der etableres kontakt til de personer, der kan hjælpe den unge med evt. andre problemstillinger (socialafdeling, misbrugsbehandling mv.)

Tiltag ved afsoning

- Når det er afklaret, under hvilken afsoningsform den unge skal afsone, og såfremt den unge skal afsone i fodlænke, kontakter medarbejderen sammen med den unge (hvis den unge har udtrykt ønske herom) skole eller arbejdsplads med henblik på det praktiske omkring fodlænkeafsoning
- Såfremt den unge er uden job/uddannelse, etablerer medarbejderen kontakt til jobcenter, UU, uddannelsesinstitution, High:five eller direkte til en virksomhed
- Såfremt den unge skal afsone i et fængsel eller på en institution, hjælper medarbejderen med at få afklaret, hvilke regler, der gælder det pågældende sted med hensyn til at passe arbejde/uddannelse
- Det afklares, hvorvidt den unge kan få frigang til at passe arbejde/uddannelse
- Såfremt den unge ikke kan få frigang til at passe sin uddannelse, undersøges det, hvorvidt han
 - kan få undervisningsmateriale med til afsoning
 - evt. kan deltage i fjernundervisning via fængslets computersystem
 - kan søge orlov fra skole, så han ikke skal starte forfra på uddannelse
- Såfremt den unge ikke kan få frigang til at passe sit arbejde, undersøges det, hvorvidt han kan få orlov fra arbejde/læreplads
- Sørg for, at der er styr på bolig og økonomi ved afsoning
- Sørg for, at der etableres kontakt til de personer, der evt. kan hjælpe den unge (Jobcenter, UU, socialafdeling, High:five, misbrugsbehandling mv.)

Sammenfattende kan det siges, at...

- en kontinuerlig opfølgning af personundersøgelsen, alt andet lige, vil højne niveauet
- at en koordinerende medarbejder vil være i stand til at få bygget bro til allerede eksisterende ressourcer (kriminalforsorg, kommune, skole, politi, advokat, misbrugsbehandling osv.)